

ВІКТОР ІВАНОВИЧ ДУБОДЕЛОВ

Фізико-технологічний інститут металів та сплавів Національної академії наук України з глибоким сумом повідомляє, що 29 квітня 2020 р. після тяжкої тривалої хвороби на 82 році пішов з життя ветеран Інституту, один з його провідних науковців, академік НАН України, доктор технічних наук, професор, Лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, Заслужений діяч науки і техніки України **Віктор Іванович Дубодєлов** – відомий український учений в галузі матеріалознавства та технології металів.

В. І. Дубодєлов народився 16 квітня 1939 р. у м. Полтаві у робітничій родині. Його батько загинув на фронті у 1944 р. Одразу після навчання у школі В. І. Дубодєлов розпочав трудовий шлях бетонником на будівництві шахт Донбасу. У 1957 р. вступив на механіко-металургійний факультет Харківського політехнічного інституту, який закінчив у 1962 р.

З цього ж року почав працювати в Інституті ливарного виробництва АН УРСР (м. Київ), зараз – Фізико-технологічний інститут металів та сплавів НАН України. З цієї установою пов'язано все його трудове життя. Тут він захистив кандидатську (1971 р.) і докторську (1991 р.) дисертації; завідував лабораторією (1983–1985 рр.); працював заступником директора інституту з наукової роботи (1985–1989 рр.), а з 1991 р. і до квітня 2020 р. – завідувачем відділу магнітної гідродинаміки ФТІМС НАН України.

У 1998 р. В. І. Дубодєлову було присвоєно вчене звання професора. В 2000 р. його було обрано членом-кореспондентом, а в 2012 р. – дійсним членом (академіком) НАН України.

В. І. Дубодєлов є відомим вченим і одним з визнаних лідерів пріоритетного напрямку, пов'язаного з вивченням фізичних механізмів і встановленням невідомих раніше закономірностей одержання металевих матеріалів при накладенні електромагнітних полів та магнітогідродинамічних (МГД) явищ у комплексі з іншими фізико-хімічними діями на металеві системи в рідкому стані та в процесі фазових переходів.

Започаткування таких досліджень відбулося у створених на початку 60-х років ХХ ст. групою молодих фахівців, серед яких був і В. І. Дубодєлов, під керівництвом проф. В. П. Поліщука визнаних в Україні і світі науковій школі з магнітодинамічної обробки металів та відділі магнітної гідродинаміки ФТІМС НАН України. З 1991 р. В. І. Дубодєлов очолив наукову школу й відділ, забезпечивши їх подальший розвиток, зокрема, завдяки успішному виконанню складних фундаментальних і прикладних наукових досліджень.

Основний напрям наукових досліджень В. І. Дубодєлова пов'язаний з вивченням процесів тепломасопереносу та міжфазних взаємодій у рідкому та тверднучому металі в умовах дії схрещених електричних і магнітних полів, МГД-явищ та гідродинамічних чинників.

За безпосередньої участі та під керівництвом В. І. Дубодєлова створено та впроваджено оригінальні МГД-технології та обладнання для введення рідких алюмінію і феросплавів у сталь, здійснення комплексної термосилової та реагентної позапічної обробки ливарних та деформівних алюмінієвих сплавів, у т. ч. високоміцних, для по-

треб високотехнологічної техніки, зокрема, авіакосмічного комплексу, мідних сплавів спеціального призначення, розроблено концепцію революційних МГД-технологій одержання нового покоління композиційних матеріалів, вперше у світі створено електромагнітний міксер-дозатор сталі, розроблено передумови для застосування магнітодинамічних пристроїв при безперервному розливанні металів та сплавів.

В. І. Дубодєлов також забезпечив масштабну комерціалізацію та впровадження створених розробок на провідних машинобудівних, металургійних та ливарних підприємствах в Україні (зокрема, першого у світі потужного магнітодинамічного міксера-дозатора сталі на ЗАТ «НКМЗ») і за кордоном (тільки за останні роки – у Нідерландах, Республіці Корея, Великій Британії).

Зазначені здобутки наукової школи були включені до видання «Національна академія наук України. Видатні досягнення. 1918-2018», присвяченого 100-річчю з дня заснування НАН України.

Новизну ряду вперше встановлених явищ і закономірностей в процесі проведення вказаних досліджень було визнано зареєстрованим за кордоном науковим відкриттям, одним з авторів якого є В. І. Дубодєлов.

Результати наукової діяльності доктора технічних наук, професора, академіка НАН України В. І. Дубодєлова знайшли віддзеркалення у майже 500 публікаціях (близько 60 з них – в зарубіжних виданнях), серед яких 3 монографії, більш ніж 100 авторських свідоцтв і патентів на винаходи, у т. ч. зарубіжних, кількох публікаціях у енциклопедичних виданнях.

В. І. Дубодєлов брав активну участь у складі члена міжнародних наукових комітетів в роботі престижних конференцій за тематикою електромагнітної обробки матеріалів і фундаментальної та прикладної магнітної гідродинаміки, що відбувалися у Японії, Франції, Німеччині, Італії, Латвії та інших країнах.

Наукові досягнення В. І. Дубодєлова широко відомі фахівцям як в Україні, так і за кордоном. Він був членом міжнародної асоціації з гідромагнітних явищ “HYDROMAG” і асоціації Інституту заліза і сталі Японії.

В. І. Дубодєлов був науковим керівником 8 кандидатських та науковим консультантом 3 докторських дисертацій. Він також активно займався педагогічною діяльністю і особисто розробив та викладав навчальні курси «Електромагнітна обробка матеріалів» і «Нові матеріали» у НТУУ «КПІ ім. І. Сікорського».

У 2005 р. В. І. Дубодєлову було присуджено Премію НАН України ім. З. І. Некрасова, а у 2008 р. – Державну премію України в галузі науки і техніки. У 2017 р. Указом Президента України В. І. Дубодєлову було присвоєно Почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України». Він також був відзначений Подякою Прем'єр-Міністра України (2008 р.), Почесною грамотою Верховної Ради України (2019 р.), подякою Київського міського голови (2006 р.), а також став почесним доктором своєї “alma mater” – НТУ «ХПІ» (2019 р.).

В. І. Дубодєлов вів значну науково-організаційну роботу – він був ученим секретарем та членом секції Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки; головою вченої ради ФТІМС НАН України; головою спеціалізованої ради з присудження учених ступенів при ФТІМС НАН України та членом такої ради при ІЕЗ ім. Є. О. Патона НАН України; заступником голови Міжвідомчої науково-технічної Ради України з проблем позапічної обробки і безперервного розливання сталі; головним редактором та заступником головних редакторів журналів «Процеси лиття» та «Метал та лиття України»; членом технічної ради Мінпромполітики України і експертної ради ВАК України.

Світла пам'ять про Віктора Івановича Дубодєлова назавжди залишиться в серцях тих, хто знав його, довгі роки працював поруч з ним. Учені такого рівня завжди будуть для наступних поколінь прикладом відданості науці, творчої цілеспрямованості, великої працездатності та служіння на благо Батьківщини.